

- tytul ekranu.
19. *Maier Peter Herbert*. Einzigartiges System zur Herstellung geometrischer Körper. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu do posibnyka: <http://www.maier.ph-karlsruhe.de>. – Nazva z tytul ekranu.
  20. Programmnyy kompleks “Elektronnyy uchebnik po nachertatelnoy geometrii” // Odesskiy Natsionalnyy Morskoy Universitet. Kafedra NGIG – [Elektronnyi resurs]. – Rezhim dostupu : [http://www.osmu.odessa.ua/index.php?kafedr\\_ngig\\_work\(pdf\)](http://www.osmu.odessa.ua/index.php?kafedr_ngig_work(pdf)). – Nazva z tytul ekranu.
  21. *Tormosov Yu. M.* Razrabotka i vnedrenie multimedijnogo uchebnika dlya samostoyatel'nogo izucheniya kursa nachertatelnoy geometrii / Yu. M. Tormosov, K. R. Safiulina, R. B. Slobodskoy // Suchasni problemi geometrichnogo modelyuvannya (kviten, 2008): Mizhvuzivskiy zbirnik (za napryamom “Inzhenerna mekhanika”): Naukovi notatki. – Luts'k : LDTU, 2008. – Vip. 22. – Ch. 1 – S. 341-347.
  22. *Koziar M. M.* Narysna heometriia: Navchalnyi posibnyk / Koziar Mykola Mykolaiovych, Sasiuk Zoia Konstanytivna – Rivne : NUVHP, 2013. – 206 s.
  23. *Karpenko O. O.* Transformatsiia navchalnoi knyhy v umovakh informantsyatsii vyshchoi osvity : dys. ... kand. ped. nauk : 07.00.08 / Karpenko Olena Oleksiivna. – Kh., 2005. – 20 s.

***Козяр Н. Н., Сасюк З. К. Современные образовательные тенденции и проблемы преподавания начертательной геометрии в высших учебных заведениях.***

*В исследовании анализируем взгляды западноевропейских, украинских и российских ученых о том, что следует изучать в начертательной геометрии в высшей школе, методы, которыми ее следует преподавать, в противоположность тому, как начертательной геометрии выкладывают сейчас. В частности обращаем внимание на использование ИКТ, теории игр в преподавании начертательной геометрии и проблемного обучения. Кроме того, осуществляем обзор проблем в преподавании и изучении начертательной геометрии.*

**Ключевые слова:** *высшее учебное заведение; начертательная геометрия; методическое обеспечение обучения; информационно-коммуникационные технологии.*

***Kozyar M. M., Sasiuk Z. K. Modern educational tendencies and problems of teaching of a sketch geometry in higher educational establishments.***

*In our study eye view of Western European, Ukrainian and Russian scholars as to what should be studied in descriptive geometry in high school, the methods by which it should be taught, as opposed to how descriptive geometry is taught. In particular, pay attention to the use IKT, game theory in teaching descriptive geometry and problem-based learning. In addition, we carry out an overview of the teaching and study of descriptive geometry.*

**Keywords:** *higher education institution; descriptive geometry; methodical providing of training; ICT training.*

УДК378, 808.51

***Кочубей А. В.***

**ФОРМУВАННЯ РИТОРИЧНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ  
ЯК МОТИВАЦІЯ ДО КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ**

*У статті розглядаємо риторичну компетенцію з точки зору мотивації до кар'єрного зростання майбутніх інженерів. Обґрунтовуємо, що риторичні компетенції обумовлюють кар'єрні цінності та можливості й зацікавленість майбутніх фахівців. Підготувати майбутнього інженера, формувати його риторичні компетенції, мотивувати до кар'єрного зростання ще в період навчання може лише творчо активний викладач, практично-риторична діяльність якого характеризується оригінальністю методики викладання.*

**Ключові слова:** *кар'єрне зростання, кар'єрні цінності, риторична компетенція, риторична культура.*

Наш час позначений тим, що актуальними для психолого-педагогічної науки є проблемипобудови кар'єри, оскільки тепернеобмежені можливості реалізувати свої компетенції та кар'єрні амбіції в Україні та за кордоном. Актуальною перспективою

кар'єрної самореалізації інженера, його професійного зростання, є формування риторичної компетенції.

Вважаємо важливим для фахового розвитку планування кар'єри. Нам імпонує визначення кар'єри О. Грішновим: "Кар'єра – це швидке, успішне, прогресивне просування обраним трудовим (професійним) шляхом, що передбачає досягнення поваги, популярності, слави у своєму колі і/або матеріальної вигоди власними силами, за рахунок максимального використання своїх здібностей, професійної майстерності та особистих якостей". Добре, що тепер бачення кар'єринаповнюється позитивне змістом, на відміну від негативного, якетривалий час вкладали в поняття "кар'єрист".

Маємо констатувати недостатність риторичної компетенції майбутніх інженерів, хоча риторика в наш час необхідна як ніколи. "Неможливо переоцінити її роль у політиці, комерційній діяльності та у повсякденному житті. Однією з головних цілей людини, яка хоче досягти успіху, є вміння красиво і правильно говорити. Доведено: ніяка інша здатність, якою може володіти людина, не дає їй такого авторитету і можливості з такою швидкістю зробити кар'єру, як уміння гарно говорити. Сила справжнього красномовства зовсім не в тому, щоб "розтікатися мислю по дереву", а в тім, щоб переконати слухачів і підняти їх на справу" [8, с. 180].

Проблемі кар'єрного зростання фахівців присвячують наукові розвідки зарубіжні і вітчизняні автори. Дослідження кар'єрних орієнтацій, започатковане в 70-80-роки ХХ ст. представниками американської школи організаційної психології Е. Шейном, Д. Сьюпером, Д. Холлом, О. Моллом й ін. Зокрема, Е. Шейн зазначає, що складова професійної "Я-концепції" формується під час набуття професійного досвіду та служить для кар'єри протягом життя [7, с. 65-73]. Ми переконані, що практично всі визначені критерії неможливо реалізувати без риторичних компетенцій.

Формування риторичної культури фахівця досліджували А. Первушина, Л. Аксьонова, Л. Ткаченко, Н. Голуб, Я. Білоусова; кар'єрні процеси – А. Єгоршина, А. Лобанова, А. Турчинова та ін.; психологічні аспекти кар'єри – А. Гусєва, Є. Могильовкін, О. Бодальов, О. Деркач, Є. Моллі та ін.

"Хто не вміє говорити, той кар'єри не зробить!" – повторював Наполеон. Здавна розуміли, що слово наділене магичною силою, тому людей, які мали риторичні компетенції, завжди поважали, вони мали вплив у суспільстві, будували кар'єру швидше, ніж інші.

С. Абрамович, В. Молдован, М. Чикарькова переконані, що фахівець-бізнесмен, який покладається лише на силу грошей і матеріальні чинники, ризикує розгубити клієнтуру чи партнерів, які знайдуть собі менеджера чи інженера приємнішого і ввічливішого. "Та й загалом, поклавши руку на серце, визнаємо: хіба не приємно просто бути почутим, виразити себе у слові й накласти відбиток власної особистості на навколишнє, вплинути на свідомість людей? Самовираз може бути різним, але, як правило, той, кому не вистачає слів, вдається до аргументів на зразок кулака. Проте насильство ніколи ще не означало міцного зв'язку між людьми – ні в сім'ї, ні в школі, ні в політиці, ні в релігійній громаді. Зате моральний авторитет справжніх лідерів непохитний, хай би яким репресіям їх не піддавали" [4, с. 23].

Незважаючи на наявність наукової літератури з проблем кар'єрного зростання, все ж слід наголосити, що дослідження, в яких спеціально аналізують проблему формування риторичної компетенції як мотивацію фахової кар'єри, поки що нечисленні. Виходячи з таких теоретичних положень, вважаємо за мету статті розглянути питання змісту поняття риторичної компетенції майбутніх інженерів, обґрунтувати значення риторичної компетенції для успішності професійної кар'єри.

Освітня парадигма ХХІ століття вимагає оновлення підготовки фахівців, пошуку ефективних методів і засобів для формування в них професійних компетенцій, невід'ємною складовою яких є риторичні. У форматі нашого дослідження зазначимо, що І. Зимня

виділяє компетенції за видами: компетенції, що відносять до особистості, суб'єкту діяльності, спілкування; до соціальної взаємодії людини і соціальної сфери (зокрема і компетенції в спілкуванні); до діяльності людини [5, с. 154]. Без сумніву, розвиток кожної компетенції вимагає розвитку риторичних навичок.

Формування риторичних компетенцій є складним процесом, що вимагає покрокового навчання, комунікативних дій викладача і студента, оптимального вибору форм, методів, засобів і видів навчальної діяльності.

**Перший крок.** Формуємо риторичну компетенцію, що витлумачується нами як обізнаність із риторичними законами, складовими комунікативно-професійної майстерності керівника; законами логічної будови тексту виступу та методики його виголошення; витоками європейської риторики, типами красномовства, проблемами культури оратора, що сприяє правильному й доречному використанню риторичних одиниць в професії і кар'єрному зростанню. Виокремлюємо основні критерії риторичної компетенції: грамотно будувати виступи; володіти навичками проголошування промов; вести дискусію, бесіду, удосконалювати мовлення; моделювати аудиторію, володіти прийомками підтримання уваги, створювати презентації та ін., тобто засвоювати теоретичний матеріал під час вивчення дисципліни "Риторика", яку опановують студенти НУВГП.

**Другий крок.** Навчаємо доречно послуговуватися риторичними компетенціями. У процесі опанування дисципліни "Риторика" майбутні інженери засвоюють практичні основи риторики, удосконалюють риторичну культуру через оволодіння технікою мовлення, риторичною культурою: риторична майстерність того, хто говорить, а також через уміле використання риторичної діяльності для впливу на аудиторію. Формування практичних умінь риторики передбачає вивчення базових знань із основних аспектів риторичної діяльності: здатність розповідати, вести бесіду, діалог, дискусію, уміння переконливо виступати, виразно читати, презентаційно оформляти мовлення. Риторичну компетенцію формуємо за допомогою тренінгів, вправ, арт-технологій, ділових ігор і ін.

**Третій крок.** Формування риторичної компетенції майбутніх інженерів через оволодіння риторичними поняттями, здатністю застосовувати їх під час комунікативних дій: уміння обґрунтовувати, захоплювати, переконувати, доводити, готовність слухати і говорити, мотивувати діяльність аудиторії або співрозмовника. Як писав Цицерон: "Доводити необхідно, зачаровувати приємно, переконувати – вірний шлях до перемоги. Саме ця остання властивість найвагоміша, коли хочеш виграти справу. Скільки завдань стоїть перед оратором, скільки ж є видів красномовства: доводити слід тонко, зачаровувати в міру, переконувати палко. В цьому і полягає сила оратора".

"Підприємець повинен бути ще й "Цицероном", – слушно зауважила Т. Стоян [6, с. 34]. Без риторичної майстерності майбутньому інженеру не обійтися, і перед тим, як робити кар'єру, слід опанувати риторичну науку. "...Для інтелігентної людини негарно говорити так само непристойно, як і не вміти писати" (А. Чехов).

На вступному занятті з риторики слід наголосити, що з першого кусу розпочинається кар'єрне зростання і окреслити риторичні завдання, які допоможуть створити позитивний Я-образ майбутнього інженера. Лише сформувавши риторичні компетенції, майбутній інженер, який прагне кар'єрного росту, зможе привселюдно виступати, мати риторичну культуру, знатиме, що сказати, як сказати і кому сказати, доречно застосовуючи гумор, "...сказати про гарне – із захопленням; про щастя – з радістю; про мужність – із захватом; про горе – співчутливо; про негідне – з обуренням; про справу – з розумінням. Так виступати оратор-бізнесмен зможе, якщо він "панує на трьох плацдармах". Перший плацдарм – володіння матеріалом. Другий – володіння аудиторією. Третій – володіння самим собою" [6, с. 37].

Пропонуємо фрагмент методичних вказівок із дисципліни "Риторика" для проведення семінару-дискусії, під час якого мотивуємо швидке кар'єрне зростання тим, наскільки

сформованими будуть риторичні компетенції

Т а б л и ц я 1

**Фрагмент методичних вказівок та орієнтовних змістових матеріалів для проведення інтегрованого семінару-дискусії “Риторика як наука і навчальна дисципліна”**

№ з/п	Етап заняття	Змістові матеріали з елементами інтеграції	Наука, яку синтезуємо
1.	Вступ. <i>Арт-педагогічна ігротехніка</i>	1. Чи розуміємо ми інших, їх почуття, емоції, бажання? Наскільки ми комунікабельні та чи достатньо знаємо ми себе? Розпочнемо заняття <i>вправою</i> “Знайомство”, адже будь-яка розмова чи виступ розпочинається зі знайомства, вітання, розповіді про себе. Уявіть, що ви потрапили в райський сад. Ідучи по ньому, можна спостерігати розмаїття апельсинів, лимонів, слив та ін. Оберіть один із фруктів і дайте відповідь на запитання: “Який я фрукт?”. Охарактеризуйте себе через метафору: Якби я був фруктом, то яким? опишіть сорт, смак, стиглість, колір... (кожен, асоціюючи себе з певним фруктом, описує себе в цій якості) 2. <i>Вправа-тренінг для згладжування конфлікту. “Вітання”</i> . Учасники стають у коло й по черзі вітають один одного, обов’язково підкреслюючи індивідуальність партнера, наприклад: “Я радий тебе бачити і хочу сказати, що ти чудово виглядаєш” [1, с. 100].	Психологія
2.	Виступ студента “Риторичні закони”, після якого буде проведено дискусію. <i>Методика “Програвання комунікативних ситуацій”</i>	1. <i>Гра в “колектив”</i> , у якій беруть участь “керівник” і “заступник”, “підлеглі”, а потім відбувається “обмін ролями” (гра, в якій керівники і підлеглі міняються місцями або керівник і заступник між собою). 2. <i>Вправа “Коло компліментів”</i> Якщо хочеш навчитися робити приємності, спочатку сам навчись діставати задоволення (В. Хезлітт). Мета: розвиток комунікативних і емпатійних навичок, розвиток рівня довіри один до одного. Учасники стають у коло і, взявшись за руки, по колу говорять один одному якийсь комплімент [1, с. 112].	Психологія, риторика, українська мова
3.	Протягом усього заняття. <i>Цитати, вислови, афоризми</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Ніяке інше вміння, яким може володіти людина, не дасть їй можливості з такою швидкістю зробити кар’єру і досягти визнання, як вміння добре говорити (Чонсі М. Деп’ю).</li> <li>Не вір підлеглому, який ніколи не знаходить помилок свого боса (Джон ЧартонКоллінс) і інші.</li> </ul>	Філософія, література
4.	У кінці заняття.	<i>Тест “Чи комунікабельна Ви особистість”</i> (автори Г. Ложкін, Н.Пов’якель).	Психологія
5.	Підсумок заняття	<i>Вправа “Остання зустріч”</i> . Мета: удосконалити комунікативну культуру і стимулювання активності студентів. Уявіть собі, що заняття вже закінчилися і ви розстаєтеся. Але чи все ви встигли сказати один одному? Можливо, ви забули поділитися із групою своїми переживаннями? Або є людина, думку якої ви про себе хотіли б почути? Або ви хочете подякувати комусь? Зробіть це “тут і зараз” [1, с. 89].	Українська мова (за професійним спрямуванням), психологія

Формувати риторичні компетенції слід не лише на заняттях із риторики, але і під час викладання загально-технічних дисциплін. Як показує практика роботи в НУВГП, дуже ефективні бінарні практичні заняття, під час яких працюють два викладачі, наприклад, нарисної геометрії та риторики. Під час занять із нарисної геометрії викладач риторики може проаналізувати набуті майбутніми інженерами предметно-практичні риторичні

компетенції, спостерігаючи та оцінюючи їх: уміння виступати, застосовуючи вербальне та невербальне спілкування, дискутувати, переконливо доводити, відстоювати свою позицію, створювати презентації тощо. Доречно в такій нестандартній формі провести підсумкове або залікове заняття з риторики

Едуковано підготувати майбутнього інженера, формувати його риторичні компетенції, мотивувати до кар'єрного зростання ще в період навчання може лише творчо активний викладач, практично-риторична діяльність якого характеризується оригінальністю методики викладання.

Отже, як казав невідомий мудрець: "Дуже легко говорити складно і загадково, і дуже складно говорити просто і зрозуміло". Завданням науково-педагогічних працівників є створити таке освітнє середовище у ВНЗ, де покроково під час викладання спеціальних, загально-технічних і гуманітарних дисциплін вони будуть формувати риторичні компетенції майбутнього інженера, що вже під час навчання в університеті мотивуватиме до кар'єрного зростання.

Наша наукова розвідка не претендує на всебічне дослідження проблеми риторичної компетенції майбутнього інженера як мотивації до кар'єрного зростання. Це завдання нами лише визначено як актуальне і перспективне, яке потребує подальшого вирішення науково-педагогічними працівниками технічних університетів.

#### ***Використана література:***

1. Конфлікти в бібліотеці: знайти і подолати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zounb.zp.ua/node/458>.
2. *Корнієнко І.* Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника / І. Корнієнко // *Практична психологія та соціальна робота.* – 2000. – № 5. – С. 35–38.
3. *Психологія: словарь* / [под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – М.: Политиздат, 1990. – 494 с.
4. *Риторика загальна та судова: навч. посіб.* / С. Д. Абрамович, В. В. Молдован, М. Ю. Чикарькова. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
5. *Сисоєва С. О.* проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / С. О. Сисоєва, І. В. Соколова / НАПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. – Київ: Видавничий Дім "ЕКМО", 2010. – 362 с.
6. *Стоян Т. А.* Діловий етикет: моральні цінності і культура поведінки бізнесмена: навчальний посібник / Т. А. Стоян. – К.: "Центр навчальної літератури", 2004. – 232 с.
7. *Терновская О. П.* Особенности карьерных ориентаций студентов на завершающем этапе обучения в вузе / О. П. Терновская // *Прикладная психология и психоанализ.* – 2006. – № 2. – С. 65-73.
8. *Шевчук С. В.* Українська мова за професійним спрямуванням. Підручник. За програмою МОНУ. – 4-те видання / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – К.: Алерта, 2014. – 696 с.

#### ***References:***

1. Konflikty v bibliotetsi: znaity i podolaty [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zounb.zp.ua/node/458>.
2. *Korniienko I.* Profesiini orientatsii v systemi zhyttievykh stratehii starshoklasnyka / I. Korniienko // *Praktychna psykhohiia ta sotsialna robota.* – 2000. – № 5. – S. 35–38.
3. *Psykhohyia: slovar* / [pod obshch. red. A. V. Petrovskoho, M. H. Yaroshevskoho]. – M.: Polytyzdat, 1990. – 494 s.
4. *Rytoryka zahalna ta sudova: navch. posib.* / S. D. Abramovych, V. V. Moldovan, M. Yu. Chykarkova. – K.: Yurinkom Inter, 2002. – 416 s.
5. *Sysoieva S. O.* Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: tezaurus naukovoho doslidzhennia: nauk. vydannia / S. O. Sysoieva, I. V. Sokolova / NAPN Ukrainy. In-t pedahohichnoi osvity i osvity doroslykh, MON. Mariupolskyi derzh. humanitarnyi un-t. – Kyiv: Vydavnychi Dim "EKMO", 2010. – 362 s.
6. *Stoian T. A.* Dilovyi etyket: moralni tsinnosti i kultura povedinky biznesmena: navchalnyi posibnyk / T. A. Stoian. – K.: "Tsentri navchalnoi literatury", 2004. – 232 s.
7. *Ternovskaya O. P.* Osobennosti karernykh orientatsiy studentov na zavershayushchem etape obucheniya v vuze / O. P. Ternovskaya // *Prikladnaya psikhologiya i psikhoanaliz.* – 2006. – № 2. – S. 65-73.

8. Shevchuk S. V. *Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam. Pidruchnyk. Za prohramoiu MONU. – 4-te vydannia / S. V. Shevchuk, I. V. Klymenko. – K. : Alerta, 2014. – 696 s.*

**Кочубей А. В. Формирование риторических компетенций будущих инженеров как мотивация к карьерному росту.**

*В статье рассматриваем риторическую компетенцию с точки зрения мотивации к карьерному росту будущих инженеров. Обосновываем, что риторические компетенции обуславливают карьерные ценности, возможности и заинтересованность будущих специалистов. подготовить будущего инженера, формировать его риторические компетенции, мотивировать к карьерному росту еще в период обучения может лишь творчески активный преподаватель, практически-риторическая деятельность которого характеризуется оригинальностью методики преподавания*

**Ключевые слова:** карьерный рост, карьерные ценности, риторическая компетенция, риторическая культура

**Kochubey A. V. Forming of rhetorical competenses of future engineers as motivation to the quarry height.**

*The article inquestion is rhetorical competence from the point of view of motivation ocareer development of future engineers. Substantiate that rhetorical competence determine career value sand opportunities and the interest of future specialists. to prepare a future engineer, form him rhetorical competenses, to explain to the quarry increase yet in the period of studies an active teacher practically-rhetorical activity of which is characterized by originality of teaching methods can only creatively.*

**Keywords:** career development, career values, rhetorical competence, rhetorical culture.

УДК 37.035.3

*Кузьменко В. В., Слюсаренко Н. В.*

### **ВНЕСОК Д. О. ТХОРЖЕВСЬКОГО У РОЗВИТОК ТРУДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ УКРАЇНИ**

*У статті на основі аналізу професійної діяльності доктора педагогічних наук, професора, академіка Д. О. Тхоржевського представлено його внесок у розвиток трудової підготовки молоді України. Акцентовано, що Дмитро Олександрович присвятив цій справі значну частину свого життя. Результатом наполегливої праці вченого стала наукова спадщина, що містить монографії, підручники, посібники, статті з організації трудового навчання і виховання учнів, підготовки вчителів трудового навчання тощо.*

**Ключові слова:** Д. О. Тхоржевський, трудове навчання, підготовка вчителя трудового навчання, формування національно свідомої особистості.

Загально визнано, що будь-які прогресивні процеси у суспільстві відбуваються завдяки активній діяльності окремих особистостей. Саме від них залежить поступальний розвиток кожної країни в цілому та освітньої галузі, зокрема. Для трудової підготовки молоді України такими особистостями стали: В. М. Мадзігон, В. К. Сидоренко, Д. О. Тхоржевський і багато інших. Внесок учених у цю справу важко переоцінити, а тому він потребує вивчення та узагальнення. Тим більше, що сьогодні історико-педагогічна наука все частіше звертається до персоналій, які в ті чи інші часи визначали хід історії освіти, намагаючись оцінити їх досвід та спрогнозувати майбутнє.

На початку ХХІ століття науковою спільнотою України розпочато вивчення спадщини Д. О. Тхоржевського (1930 – 2002). Результатом наукового пошуку стали публікації, які надають можливість ознайомитися з особистістю вченого [4; 5], його діяльністю щодо трудової підготовки підростаючого покоління [3; 6–8], підготовки вчителів трудового навчання [1; 12] та ін. Більш того в 2009 році Я. В. Бобилевою виконано дисертаційне дослідження на тему “Проблеми підготовки майбутніх учителів трудового